

ANCSIN JÁNOS*

A bíróságok elé szervezett tüntetések a gyülekezési jog és a tárgyalások nyilvánossága szempontjából

Az utóbbi évek jogalkalmazását figyelembe véve a gyülekezési jogról szóló 1989. évi III. törvény (a továbbiakban: Gytv.) bíróságok és népképviselői szervek zavartalan működésére vonatkozó, gyülekezés előzetes megtiltását lehetővé tevő passzusa (8. § 1. bekezdés) egyfajta „jolly joker” lett a hatóságok számára a demonstrációk megtiltása során. Noha a nagyobb visszhangot elsősorban a Parlament elé bejelentett gyülekezések megtiltása váltotta ki,¹ a bíróságok elé szervezett demonstrációk tekintetében is megfigyelhető (volt?) egy káros gyakorlat, elsősorban Budapesten. Az, hogy a bíróságok elé szervezett tüntetések megtiltása miért nem váltott ki akkora ellenérzést, mint pl. a Cinege utcába a miniszterelnök háza elé szervezett demonstrációké, egyértelműen a sajtó szelektív mechanizmusának tudható be, lévén, hogy a média főleg akkor számol be nagyobb valószínűséggel egy-egy gyülekezéstről, ha azon többen vesznek részt, különös tekintettel, ha politikai erő szervezi azt.² Mivel a tanulmány alapját képező ügy politikai töltete maximum közvetve állapítható meg (devizaperek), így talán érthető, hogy a jogtudomány miért foglalkozott ilyen keveset a gyülekezési jog ezen aspektusával, azonban mindenképpen szükségesnek érzek pár tanulságot levonni.

Jelen dolgozatban a tárgyalások nyilvánosságára vonatkozó eljárásjogi rendelkezéseket segítségül hívva arra a kérdésre próbálok választ adni, hogy vajon arányos korlátozása-e a gyülekezési szabadságnak, ha a demonstráció pusztán azért kerül megtiltásra, mert a bíróság nyomásgyakorlásnak érzi a hallgatóság jelenlétét, holott a tárgyalás nyilvánosságának korlátozása/kizárása során az eljárási kódexek nem ismernek ehhez hasonló okot. Kérdés, hogy az Alkotmánybíróság 30/2015. (X. 15.) határozata - amely rámutat az eddigi gyakorlat számos visszásságára – mennyiben fog változásokat hozni.

Alapvetések

Magyarország Alaptörvénye generális jelleggel biztosítja mindenki számára a békés gyülekezéshez való jogot (VIII. cikk, 1. bekezdés). A részletszabályokat tartalmazó Gytv. egy vi-

* PhD hallgató, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Alkotmányjogi Tanszék.

¹ Vö. Patyi kontra Magyarország (EJEB, 35127/08), Sáska kontra Magyarország (EJEB, 58050/08).

² PÁLL Kinga – SZABÓ Andrea – SZABÓ Máté: *Tüntetési kultúra Budapesten*. In: Simon János (szerk.): *Ezredvégi értelmezések – Demokráciáról, politikai kultúráról, bal- és jobboldalról*. Első kötet. Villányi úti könyvek, Budapest, 2001. 260-261.

szonylag tömör jogszabály, így a jogalkalmazónak tág tere van a rendelkezések értelmezése során.

A gyülekezési jog rendszertani értelemben a véleménynyilvánítás szabadságához kapcsolódik szervesen, mivel utóbbi az uralkodó álláspont szerint a vallás, a sajtó vagy a szólás szabadságán túl magába foglalja többek között az egyesülési és gyülekezési jogot is.³ Az Alkotmánybíróság szintén eme tág megközelítés mellett tette le voksát.⁴ Ráadásul a véleménynyilvánítási szabadság kapcsán ma már elfogadott nézet, hogy rendelkezik a negatív jellege (az állam be nem avatkozása) mellett egy pozitív követelménnyel is, azaz az állam köteles biztosítani az egyén számára, hogy az valamilyen formában gyakorolni tudja ezt a jogát.⁵ Ennek kézenfekvő megoldása a közterületeken tartott gyűlések minél szélesebb körű garantálása az állam részéről, hogy ezáltal mindenki könnyen tudja kifejezni nézeteit. Manapság ugyan az egyes részjogosítványok már külön vannak szabályozva alkotmányi szinten, azonban maga a Gytv. utal a gyülekezési szabadság kommunikációs funkciójára, amikor a résztvevők számára a véleményük szabad kinyilvánítását biztosítja békés rendezvények esetében (2. § 1. bekezdés).

Mindez azért fontos, mert a kommunikációs funkció biztosítja azt, hogy a gyülekezési jog korlátozása csak szűk körben legyen lehetséges. Ugyanis a véleménynyilvánítási szabadság határolja körül, hogy mit és hogyan lehet kifejezni egy rendezvény során, így a gyülekezési jog korlátozásával a véleménynyilvánítás szabadságát is szükségképpen korlátozzák.⁶ A 4/2007 (II.13.) ABH is erre hivatkozva szögezi le elvi éllel, hogy az alapjogi tesztekre vonatkozó szokásos szabályokon túl a kommunikációs jogok esetén (így a gyülekezési jog kapcsán is) a korlátozásra vonatkozó rendelkezéseket megszorítóan kell értelmezni.⁷

A Gytv. ennek szellemében csupán két kifejezett tilalmi okról szól. Egyrészt, a népképviselői szervek vagy bíróságok működésének súlyos veszélyeztetése esetében, másrészt, ha a közlekedés más útvonalon nem biztosítható, a rendőrség előzetesen megtilthatja a rendezvény megtartását adott helyen vagy adott időben (8. § 1. bekezdés).

A bíróságok elé szervezett tüntetések problematikája

Ahogy korábban már utaltam rá, a 8. § (1) esetében is egyértelműen kivethető, hogy a tilalmi ok megfogalmazása a jelen esetben hatáskörrel rendelkező rendőrség jogértelmezési lehetőségeit jelentősen kibővíti. A 30/2015 (X.15.) Alkotmánybírósági határozat (a továbbiakban: ABH) alapjául szolgáló tényállásban a Markó utcára a devizahitelekkel kapcsolatos jogegységi döntés tárgyalásának idejére szervezett, a banki csalásokra figyelmet felhívó demonstráció kapcsán a Kúria elnökhelyettese a nyomásgyakorlás káros hatására és a bírák biztonságérzetére hivatkozva nyilatkozott a megtiltás mellett. A rendőrség az állásfoglalásra alapozva megtiltotta a rendezvény megtartását, melyet a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság helyben is hagyott. Az indítványozó ezt követően alkotmányjogi panasszal élt, sérelmezve, hogy a rendőrség elmulasztotta az egyeztetési eljárást. Ő maga mutat rá, hogy jelen esetben a gyülekezési jog az igazságszolgáltatás zavartalanságához fűződő társadalmi ér-

³ HALMAI Gábor – TÓTH Gábor Attila (szerk.): *Emberi jogok*. Osiris Kiadó, Budapest, 2008. 425.

⁴ 30/1992 (V.26.) AB határozat, Indokolás III. rész, 2.1 pont.

⁵ BERLIN, Isaiah: *A szabadság két fogalma*. In: Berlin, Isaiah (ed.): *Négy esszé a szabadságról*. Európa Kiadó, Budapest, 1990. 334-443.

⁶ KOLTAY András: *A szólásszabadság alapvonalai – magyar, angol, amerikai és európai összehasonlításban*. Századvég Kiadó, Budapest, 2009. 170.

⁷ 4/2007 (II.13.) AB határozat, Indokolás, III. rész, 1. pont.

dekkel konkurál, s elismeri, hogy az általa szervezett gyülekezésnek esetleges zavaró hatása lehet, azonban véleménye szerint ez nem jelentette volna a bíróság működésének súlyos veszélyeztetését. Majd megjegyzi, hogy a nyomásgyakorló jelleg automatikus elfogadása egyenes út ahhoz, hogy minden bíróság által eldöntendő kérdéssel kapcsolatos véleménynyilvánító demonstrációt megtiltsanak.⁸

A konkrét ügyben megvalósuló alapjog-korlátozás szükségességét és arányosságát nem fejteném ki részletesen, mivel az ABH azt rendkívül alaposan megteszi (Indokolás, IV. rész, 7.1-7.5 pont). Ehelyett a Kúria elnökhelyettesének nyomásgyakorlásra és a bírák biztonságérzetére vonatkozó érveit vizsgálnám meg közelebbről.

A nyomásgyakorlásra vonatkozó megállapítás kapcsán elmondható, hogy a gyülekezési jog pont a nyomásgyakorló jellege miatt nem aposztrofálható csupán közös véleménynyilvánításként, mert a térbeli, fizikai, időbeli közvetlenség hatására a tömeg már önmagában, a pusztja jelenlétével egyfajta nyomást gyakorol, amely a gyülekezési jog kezdetétől jellemző célként említhető.⁹ Szabó Máté pedig Takács Albertet idézi, amikor a befolyásolás és a nyomásgyakorlás legitim eszközeként ír a demonstrációk során kinyilvánított véleményekről.¹⁰

Ennek ellenére előfordul, hogy a nyomásgyakorlás a békés jelleget kizáró okként jelenik meg. Az ABH az EBESZ gyülekezési joggal kapcsolatos irányelveit citálja, amikor kijelenti, hogy a békés jelleg nem feltétlen veszik el attól, hogy másokat zavar a gyülekezés során kifejezett vélemény, mivel a kommunikációs funkció velejárója, hogy néha kellemetlenségeket okoz a figyelemfelhívás érdekében.¹¹ Takács Albert 2006-os ombudsmani jelentése is hasonló megállapításra jut.¹² Hajas Barnabás szerint a békés jelleg sértő, erőszakos kifejezések skandálása, illetve ilyen transzparenszek használata esetén sem szűnik meg, ha a markáns véleménynyilvánítás nem torkollik tényleges erőszakba.¹³

Az ABH-ban megfogalmazott tételek tekintetében nem volt teljes egyetértés a testületben. Pokol Béla különvéleményében azt fejtegeti, hogy a bíróságok munkáját véleményező demonstrációk nem sorolhatók be a politikai gyülekezések kategóriájába, így téves a véleménynyilvánítási szabadsággal való összevetés.¹⁴ A distinkciót a politikai és egyéb gyülekezések között jelen esetben azért nem tartom helyénvalónak, mert a svájci frank alapú hitelek törlesztőrészleteinek drasztikus megugrása számos magyar család mindennapjait nehezítette meg, így érthető, hogy a magyar nép különösen érzékeny lett a devizahitelekkel kapcsolatos események iránt. Ugyan a konkrét esetben egy bíróság által eldöntendő kérdést véleményezett volna a gyülekezni kívánó társaság, nem szabad elfelejteni, hogy a devizahitelekkel érintettek magas száma a jogalkotó számára is feladatot jelölt ki, így a tiltakozás mindenképpen bírt egyfajta politikai tartalommal is, még ha a közvetlen célja nem is a jogalkotás befolyásolása volt.

⁸ 30/2015 (X.15.) AB határozat, Indokolás I. rész, 1-2. pont.

⁹ HAJAS Barnabás: *Gyülekezési jog*. In: Schanda Balázs – Balogh Zsolt (szerk.): *Alkotmányjog – Alapjogok*. Második átdolgozott kiadás. Pázmány Press, Budapest, 2015. 220.

¹⁰ SZABÓ Máté: *Az ombudsmanok és a gyülekezés joga*. In: Sándor Péter – Vass László (szerk.): *Magyarország politikai évkönyve 2007-ről*. I. Kötet: Kormányzat, Közélet. Demokrácia Kutatások Magyar Központja Közhasznú Alapítvány, Budapest, 2008. 507.

¹¹ 30/2015 (X.15.) AB határozat, Indokolás, IV. rész, 1. pont.

¹² OBH 4435/2006.

¹³ HAJAS Barnabás: *A gyülekezési jog egyes aktuális elméleti és gyakorlati kérdései*. Doktori értekezés. Pécs, 2012. 120. <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/hajas-barnabas/hajas-barnabas-muhelyvita-ertekezes.pdf> (2017. 03. 14.)

¹⁴ 30/2015 (X.15.) AB határozat, Polkol Béla különvéleménye.

Varga Zs. András párhuzamos indokolása szerint pedig a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülése érdekében egy jogállamban nem fogadható el semmilyen nyomásgyakorlás a bíróságok irányába.¹⁵

Noha kétségtelen, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog és a befolyásmentes ítélezés egyaránt alapvető követelmények egy demokratikus államberendezkedésben, azonban a nyugodt tárgyalásvezetés mellett a minél szélesebb körű nyilvánosság is az eljárás tisztességes lefolyását biztosítja. Az Emberi Jogok Európai Bírósága is erre az álláspontra helyezkedett, amikor megállapította, hogy a nyilvánosság a peres feleket védi a nyilvánosság ellenőrzése nélküli, titokban megvalósuló igazságszolgáltatástól.¹⁶ Nem elhanyagolható szempont a társadalom igazságszolgáltatásba vetett bizalma sem, ezáltal a nyilvánosság az igazságszolgáltatás társadalom általi ellenőrzését is szolgálja.¹⁷ A bíróságok elé szervezett tiltakozások automatikus megtiltásával a jogalkalmazó csak erősíti az igazságszolgáltatás irányában amúgy is bizalmatlan magyar társadalom ellenérzéseit.¹⁸

Varga Zs. András nyomásgyakorlást érintő érveivel kapcsolatban elegendőnek tartom Fleck Zoltán gondolatait ismertetni, aki szerint joggal várható el, hogy a döntéshozó legyen tisztában a döntései lehetséges társadalmi következményeivel, ezt viszont az igazságszolgáltatás belső ellenőrzési rendszere nem képes biztosítani. Mindemellett a nyilvánosság és az ítéletek szabad kritikája pont az oligarchizálódás elkerüléséhez szükséges, nem pedig a bírói függetlenség megsértése.¹⁹ Pont a nyilvánosság az, ami elengedhetetlen annak ellenőrzéséhez, hogy az eljáró fórum valóban függetlenül és kizárólag a törvényeknek alárendelve végzi tevékenységét.²⁰ A számon kérhetőség sem jelenti a bírói függetlenség sérelmét, hanem biztosítja a nem megfelelően, önkényesen, esetleg jogellenesen tevékenykedő bíró ellenőrizhetőségét.²¹

Úgy tűnhet, elkanyarodtam a gyülekezési jogtól, azonban szó sincs erről. A magam részéről nyilvánosság alatt jelen esetben nem csak a szűk értelemben vett tárgyalótermi nyilvánosságot értem, hanem az egész igazságszolgáltatás társadalmi transzparenciáját, amelybe bele tartozhatnak a bíróságok elé szerveződő, az ítélezéssel kapcsolatos véleménynyilvánító demonstrációk is.

A jogállamiság elvéből, illetve a hatalmi ágak elválasztásából is következik, hogy „*demokratikus jogállamban korlátlan és korlátozhatatlan hatalom nincs, s ennek érdekében bizonyos hatalmi ágak szükségképpen korlátozzák más hatalmi ágak jogosítványait.*”²² Pokol Béla szerint a magyar

¹⁵ Uo. Varga Zs. András párhuzamos indokolása.

¹⁶ Diennet v. France. 18160/91 [1995] 33. pont.

¹⁷ 58/1995 (IX.15.) AB határozat, Indokolás, II. rész, 5. pont.

¹⁸ A témáról ld. bővebben: MÁRKI Dávid: *Igazságszolgáltatás a média keresztjében*. http://gordius.blog.hu/2017/02/15/igazsagszolgáltatás_a_média_keresztjében (2017. 03. 22.) A szerző a cikkben az igazságszolgáltatás megítéléséről készített reprezentatív, illetve kizárólag jogászokat vagy jogi ismeretekkel rendelkezőket tömörítő felmérést, melynek során többek között megállapította, hogy a megkérdezett nem jogász végzettségűek 85%-a úgy gondolja, hogy a befolyásos emberekre másképp alkalmazzák a jogot, illetve csak a megkérdezettek 14%-a vélte úgy, hogy a magyar bíróságok előtt mindenki egyenlő elbírálásban részesül.

¹⁹ FLECK Zoltán: *Jogállam és igazságszolgáltatás a változó világban*. Jogsociológiai vizsgálódások. Gondolat Kiadó, Budapest, 2008. 108-109.

²⁰ NAVRATIL Szonja (szerk.): *Az igazságszolgáltatás nyilvánossága, különös tekintettel a bírói tárgyalások nyilvánosságára*. Eötvös Károly Intézet, 2010. 8. http://ekint.org/lib/documents/1479484404-a_targyalasok_nyilvanossaga.pdf (2017. 03. 14.)

²¹ NAVRATIL Szonja: *Az igazságszolgáltatás nyilvánossága*. In: Badó Attila (szerk.): *A bírói függetlenség, a tisztességes eljárás és a politika – Összehasonlító jogi tanulmányok*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2011. 164-165.

²² 62/2003 (XII.15.) AB határozat, Indokolás, IV. rész, 2.1 pont.

bírói hatalom szervezeti függetlensége és a többi hatalmi ágtól való leszakadása az egyik legerőteljesebb Európában. Ezzel szemben az egyesbíró egzisztenciális és előmeneteli kérdésekben sokkal inkább betagolt a belső bírósági szervezetbe.²³ Az alkalmasság értékelésekor sokszor a statisztikai szemlélet a jellemző, így a bírák nem mindig a tényállás tökéletes feltárására, hanem a vezetők elvárásainak és a statisztikai követelményeknek való megfelelésre törekednek.²⁴ Ugyan az Országos Bírósági Hivatal (a továbbiakban: OBH) elnökének számos feladatköre van,²⁵ az ítélkezési munkára nem tud olyan tekintetben befolyást gyakorolni, hogy a bírák megfelelő szakmai ellenőrzése biztosított legyen. Önmagában pedig az a tény, hogy az OBH elnökét az Országgyűlés választja, illetve az őt az Országgyűlés irányába évente terhelő beszámolási kötelezettség nem jelent valós kontrollt a törvényhozó hatalom által, ahogy pl. az igazságügyért felelős miniszter tanácskozási joggal való részvételi joga az OBH és az OBH elnökének felügyeletét ellátó Országos Bírói Tanács ülésein sem.²⁶ Mindezek miatt rendkívül fontosnak érzem a nyilvánosság gyülekezési jog általi manifesztációját, tekintettel arra, hogy a bírói szervezetrendszeren kívülről érkező kritikákra különösen érzékeny, ilyen esetekben rendszerint a bírói függetlenség sérelmét nehezményező bírói kar ellenőrzése jelen jogszabályi környezetben igencsak nehézkes.

A nyomásgyakorláshoz szorosan kapcsolódik a Kúria elnökhelyettesének a bírák biztonságérzete miatti félelme. Ezt a kérdést szintén a nyilvánosság oldaláról közelíteném meg.

Az eljárási kódexek zárt taxációt tartalmaznak a tárgyalások nyilvánossága alóli kivételekre. A nyilvánosság korlátozása tekintetében az 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) lehetőséget biztosít a tanács elnöke számára, hogy helyszűke esetén korlátozza a hallgatóság létszámát, amennyiben ez a tárgyalás szabályszerű lefolytatása, méltóságának és biztonságának megőrzése érdekében szükséges. Emellett a tizennyolcadik életévét be nem töltött kiskorú a tárgyaláson nem vehet részt, míg a tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt a tanács elnöke kizárhatja a hallgatóság köréből. A nyilvánosság kizárására pedig erkölcsi okból; az eljárásban résztvevő kiskorú védelmében; az eljárásban részt vevő személyek, így különösen a különleges bánásmódot igénylő sértett, továbbá a tanú védelme érdekében, valamint a minősített adat védelme végett kerülhet sor.²⁷ A 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: új Pp.) szerint a nyilvánosság korlátozására a büntetőeljárásokhoz hasonlóan a Pp. szabályai szerint bonyolódó eljárásokban is adott a lehetőség a tanács elnöke számára, hogy a tárgyalás szabályszerű lefolytatása, illetve, biztonságának megőrzése érdekében korlátozza a hallgatóság létszámát. A nyilvánosság kizárására minősített adat; üzleti titok vagy törvényben meghatározott más titok megőrzése érdekében; a közérkölc, kiskorú vagy a fél személyiségi jogainak védelmében van lehetőség. Illetve, ha a bíróság a tanú adatainak zártan kezelését rendelte el és a zárt tárgyaláson történő meghallgatása a tanú, illetve hozzátartozója életének, testi épségének a megóvása érdekében feltétlenül szükséges.²⁸

Látható tehát, hogy a tárgyalások nyilvánosságának korlátozása vagy kizárása sem a Be., sem pedig az új Pp. alapján nem lehetséges pusztán azért, mert a bíró nyomásgyakorlásnak érzi a hallgatóság jelenlétét és emiatt esetleg romlik a biztonságérzete. A Be. és a Pp. is biz-

²³ POKOL Béla: *Bírói hatalom Magyarországon*. In: Polkol Béla: *Társadalomtudományi Trilógia – Szociológiaelmélet, jogelmélet, politikaelmélet*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2011. 384.

²⁴ BADÓ Attila: *Az igazságszolgáltató hatalom alkotmányos helyzetének és egyes alapelveinek összehasonlító vizsgálata*. In: Tóth Judit – Legény Krisztián (szerk.): *Összehasonlító alkotmányjog*. Complex Kiadó, Budapest, 2006. 188-189.

²⁵ Vö. 2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról (a továbbiakban: Bszi.) 76. §.

²⁶ Ld. Bszi. 66. §; 76. § (8) bek.; 106. §.

²⁷ Be. 237. §.

²⁸ Új Pp. 231., 235. §.

tosítja ugyan a korlátozást arra az esetre, ha a hallgatóság száma a tárgyalás szabályszerű lefolyását veszélyeztetné, de ez nem történhet önkényesen, csak helyszűke esetén. Példával illusztrálva, a tanács elnöke nem küldheti ki a tárgyalóteremből a vádlott hozzátartozóit amiatt, mert esetlegesen jelenlétük egyfajta nyomásgyakorlásnak tekinthető és ez rá a tárgyalás során zavarólag hat. Helyszűke esetében is csak azokat utasíthatja a távozásra, akiknek az elhelyezése már nem biztosított, nem az egész hallgatóságot. A bíróságok belső kialakítása miatt egyébként ez viszonylag gyakori probléma, elsősorban persze a nagyobb érdeklődésre számot tartó ügyekben. Főleg járásbírói és törvényszéki szinten a kis méretű szobákban a felek elhelyezése is nehézkes, nemhogy a nyilvánosság minél szélesebb körű biztosítása.²⁹

Amennyiben rendzavarás történik, a bíró számára széles körű jogosítványok biztosítottak a tárgyalás zavartalan lefolyása érdekében. Első körben rendreutasíthatja a rendzavarót, ismételt vagy súlyosabb rendzavarás esetében kiutasíthatja, illetve kivezetheti az illetőt, továbbá rendbírsággal/pénzbírsággal is sújthatja. A bírság kiszabására akkor is sor kerülhet, ha a felek állapota vagy megjelenése a tárgyalás vagy a bíróság méltóságát sérti. Ha pedig a rendzavarás során bűncselekményt valósítanak meg, a bíróság elrendelheti az elkövető őrizetbe vételét.³⁰

Mindebből tisztán kiolvasható, hogy a jogszabályi környezet megfelelő védelmet tud biztosítani a bírónak a rendfenntartás érdekében. Ráadásul a bírósági épületekben megvalósuló szigorú beléptetési szabályok (látogatás céljának igazolása, fémdetektor) is garantálják a bírák biztonságát munkavégzésük során.

Árnyalja a képet Navratil Szonja korábban már idézett munkája, amely az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának hallgatói segítségével végzett empirikus kutatást foglalja össze a tárgyalások nyilvánossága tekintetében. Ennek során a kutatásban részt vevő hallgatók tárgyalások látogatása révén megállapították, hogy a kiemelt érdeklődésre számot tartó esetekben nagyobb eséllyel van rendzavarás, ezt pedig a bírák nehezebben kezelik. Ennek a jelenségnek az enyhítésére a szerző külön továbbképzést javasol a kiemelt ügyekkel gyakrabban találkozók számára, ugyanis a kutatás tapasztalatai alapján a bírák sok esetben nem éltek a jogszabályok által biztosított jogosítványokkal, problémákat eredményezve ezzel a rendfenntartás tekintetében.³¹

Abban az esetben, ha egy bíróság elé meghirdetett demonstráció mégis markánsabb irányt vesz és pl. egy több száz fős tömeg különböző rigmusok hangos skandalásával ténylegesen ellehetetleníti a normális munkavégzést, úgy a rendezvény feloszlására még mindig sor kerülhetne. Az ABH a német alkotmánybírói gyakorlat alapul vételével leszögezi, hogy a tiltásnak kizárólag ultima ratio kellene érvényesülnie, főleg, hogy annak téves mellőzése oszlatással még mindig korrigálható. Továbbá „a rendezvény gyakorlása során tapasztalható törvénysértésekre adható szükségképpen reaktív jellegű oszlatási indok nem konvertálható át automatikusan előzetes tilalmi okká.”³²

Ugyan a gyülekezési jog első generációs szabadságjogként elsősorban tartózkodást kíván meg az állam részéről, az objektív intézményvédelmi kötelezettség keretében az is elvárt az államtól, hogy általános jelleggel gondoskodjon az alapjogok érvényesüléséről.³³ Így adott

²⁹ KISS Daisy: *A polgári per titkai – Kérdések és válaszok a Pp. Általános Részéből*. Második átdolgozott kiadás. HVG-ORAC, Budapest, 2009. 98.

³⁰ Vö. Be. 244. § (2), 245-249. §; illetve új Pp. 234-236. §.

³¹ NAVRATIL, 2010. 40.

³² 30/2015 (X.15.) AB határozat, Indokolás, IV. rész, 2. pont.

³³ HALMAI – TÓTH, 2008. 103-104.

esetben a jogszabályi környezet pontosítása szükséges lehet az alkotmányos követelményeknek való megfelelés érdekében. Szabó Máté is kifejti, hogy a bírósági felülvizsgálat önmagában még nem elegendő alkotmányos garancia, tehát a rendőrség jogalkalmazása során is garantálni kell a gyülekezési jog minél szélesebb körű érvényesülését, ugyanis, ha ez nincs meg, alkotmányos visszasság keletkezik.³⁴

A bírósági felülvizsgálattal kapcsolatban az AB már korábban (bár más kontextusban) megállapította, hogy a morális elégtételként szolgálhat a jogsérelmet szenvedett felek számára,³⁵ azonban egy magát alkotmányosnak tekintő igazságszolgáltatási rendszerben egy ilyen kitüntetett alapjog megsértése (különös tekintettel arra, hogy jelen esetben az időpontnak és a helyszínnek is nagy jelentősége van) nem rendezhető le csupán egy utólagos „deklarációval”, még ha az bírósági ítélet formájában jelenik is meg. Továbbá a magyar jogrendszer sajátosságaiból fakadóan az AB határozatainak normatív ereje mellett sem beszélhetünk a szó szoros értelmében vett precedens-rendszerről, ezáltal a jogszabályi háttér megfelelő módosításának hiányában semmi garancia nincs arra, hogy a későbbiekben nem születnek az ABH-t megalapozó jogalkalmazói döntésekhez hasonló határozatok. Főleg, ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy korábban rendszeresen fordult elő, hogy a közlekedés rendjének aránytalan sérelmét mintegy általános közrendi klauzulaként értelmezve tiltottak meg kockázatosabbnak tartott rendezvényeket.³⁶ Habár el kell mondani, hogy az ABH megjelenése óta nem ismert olyan nagyobb volumenű eset, amelyben a rendőrség a bíróságok zavartalan működésére hivatkozással tiltott volna meg rendezvényt.

Mindenesetre a jogalkotónak talán szerencsésebb lenne megfontolnia a tanulmány megszületésekor a nyilvánosság számára még ismeretlen, új gyülekezési törvény koncepciójának elkészítése során, hogy a bíróságok és népképviselői szervek munkájának zavarása ne tilalmi, hanem oszlatási okként jelenjen meg a szabályozásban. Az érintett tilalmi ok oszlatási okká változtatásával biztosítva lenne, hogy oszlatásra csak akkor kerüljön sor, ha ténylegesen ellehetetlenül a bíróságok számára a normális munkavégzés, mivel a demonstráció közterületi jellegéből fakadó nyilvánossága a hatóságokat is egyfajta kontroll alatt tartaná a szabályok betartása és betartatása során. Az ABH alapján egyébként maga a Kúria joggyakorlat elemző csoportja ismeri el, hogy a bírói tanácsra és a meghozandó döntésre irányuló békés presszió önmagában még nem jelenti a bíróság működésének súlyos megzavarását.³⁷ Ha pedig a gyülekezés fegyveresen vagy felfegyverkezve történne, bűncselekményt vagy annak elkövetésére való felhívást valósítana meg, esetleg mások jogainak és szabadságának sérelmével járna, az oszlatásra a jelenleg hatályos szabályok alapján is lehetőség lenne.³⁸

Mindezek függvényében nem tudom értelmezni a Kúria elnökhelyettesének a bírák biztonságérzetére vonatkozó érvét. *Per analogiam*, ha a bíróság épületéből és a tárgyalásokról nem távolítható el a hallgatóság előzetesen pusztán azért, mert az eljáró bírakat esetlegesen zavarná a jelenlétük, akkor hogyan lehetne arányos korlátozása a gyülekezési jognak, ha ugyanezt kívánjuk meg a bíróságok elé szervezett rendezvények tekintetében?

Ugyan az ABH joggal rója fel a rendőrségnek az egyeztetési eljárás elmaradását,³⁹ nem kerülhető meg a bíróságok felelőssége sem. Noha a gyülekezési jog a Gytv. által telepített

³⁴ SZABÓ, 2008. 503.

³⁵ 3/2013 (II.14.) AB határozat, Indokolás, III. rész, 2.3 pont.

³⁶ HAJAS, 2012. 210.

³⁷ 2014.EI.II.JGY.1/2. számú Kúria elnöki határozat, 12.

³⁸ Gytv. 2. § (3), 12. § (2) bek.

³⁹ Vö. 30/2015 (X.15.) AB határozat, Indokolás, IV. rész, 7.2. pont.

hatásköri szabályok miatt a rendőrség alkotmányértelmezése alapján érvényesül,⁴⁰ a rendőrségtől nem várható el a gyülekezési jog korlátainak definiálása.⁴¹ Főleg nem egy olyan összetett alapjogi kollízióban, ami érinti a tisztességes eljáráshoz való jogot, a bírói függetlenséget, a véleménynyilvánítási szabadságot és a gyülekezési jogot.

Így a bíróságoknak kötelessége lenne, hogy az épületeik környékére bejelentett demonstrációk esetében valódi alapjogi mérlegelést végezve készítsék el az állásfoglalásaikat a rendőrség részére, nem pedig csupán a kényelmi szempontokat figyelembe véve. Azonban, ha a fentebb már kifejtetteken túl további lehetséges válaszokat keressük a bíróságok hozzáállásának miértjére, jogszociológiai tényezőket is számításba kell venni, melyek túlmutatnak a gyülekezési jogon.

A magyar jogalkalmazás régi kritikája, hogy túlságosan is a törvényszöveghez ragaszkodik, a jogértelmezés során egyértelműen szöveghűség, nem pedig az alapjogi vagy jogelvi értelmezés a jellemző.⁴² Noha a rendszerváltás óta megfigyelhető, hogy a magyar bíróságok rendszeresen hivatkoztak/hivatkoznak az Alkotmányra/Alaptörvényre, az alkotmány alkalmazása leginkább az AB normakontroll eljárásaiban csúcsosodott ki, rendesbíróságok szintjén csak elvétve fordult elő, hogy az eljáró bíró az ítéletét az alkotmány rendelkezéseire alapította volna.⁴³ Mindezt Bencze Mátyas a bírói kar attitűdjével magyarázza, tekintve, hogy szocializmus formalizmusával a nyitottabb jogi érvelés nem egyeztethető össze, a fiatalabb bírák szakmai fejlődésére pedig a rendszerváltás előtt szocializálódott kollégáik gyakorolnak befolyást.⁴⁴ Jakab András szintén a szocialista örökséghez köti a teleologikus jogértelmezés gyenge magyarországi jelenlétét.⁴⁵

Anélkül, hogy igazságot tennék a pozitívizmus és normatívizmus közötti vitában és részletekbe mennék a jogértelmezés módszerei kapcsán, csak az Alaptörvény 28. cikkére utalnék, amely előírja a bíróságok számára, hogy a jogszabályok szövegét azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezzék. Így nem lehet kérdés, hogy az ABH-t megalapozó esetben – alapjogokról lévén szó – az Alaptörvényből eredő rendelkezések, adott esetben alkotmánybírói határozatok segítségével hívásával kellett volna meghoznia állásfoglalását a bíróságnak. Nem véletlen, hogy a Sáska kontra Magyarország⁴⁶ ügyben is a jogalkalmazó (a tiltó határozatot meghozó BRFK és a döntést bírói felülvizsgálat keretében jóváhagyó Fővárosi Bíróság) felelősségét hánytorgatta fel az Emberi Jogok Európai Bírósága.

Összegzés

A fentiek alapján megállapítható, hogy a bíróságok elé szervezett demonstrációk elsősorban a jogalkalmazó felelősségét vetik fel. A megzavarás ténye és súlya szabad rendőrségi mérlegelés tárgya, azonban e körben a rendőrségnek a tényállás teljeskörű felderítése végett be

⁴⁰ Erről ld. bővebben: OBH 5205/2002.

⁴¹ SZABÓ Máté: *A demokrácia stabilitása és a gyülekezési joga*. In: Szabó Máté (szerk.): *Ki őrzi az őrzőket? Az ombudsmán jogvédelem*. Káirosz Kiadó, Budapest, 2010. 216.

⁴² POKOL Béla: *A magyar bírói precedensjog*. In: Polkol Béla: I.m. 2011. 195.

⁴³ SOMODY Bernadette – SZABÓ Máté Dániel – SZIGETI Tamás – VISSY Beatrix: *Alapjogi igények, alapjogi szabályok: Az alapjogi ítélkezés egy koncepciója*. In: Somody Bernadette (szerk.): *Alapjogi bíráskodás – Alapjogok az ítélkezésben*. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2013. 25–28.

⁴⁴ BENCZE Mátyas: *Elvek és gyakorlatok. Jogalkalmazási minták és problémák a bírói ítélkezésben*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2011. 40–41., 108.

⁴⁵ JAKAB András: *A bírói jogértelmezés az Alaptörvény tükrében. Jogesetek Magyarzata* 4 (2011) 87.

⁴⁶ Sáska kontra Magyarország (EJEB, 58050/08).

kell szereznie az érintett szerv állásfoglalását.⁴⁷ Ahogy korábban is utaltam rá, a rendőrségi jogalkalmazás során is törekedni kell az alkotmányos jogok tiszteletben tartására, viszont a bíróságok oldaláról is felvetődik, hogy az állásfoglalásaik elkészítése során megfelelő alapjogi vizsgáldást végezve vonjanak le következtetéseket a demonstráció esetleges hatásai tekintetében.

A precedens-rendszer hiánya és az objektív intézményvédelmi kötelezettség keretében a jogalkotó számára is feladatot jelölhet ki a problémakör, tehát érdemes lehet megfontolni az új gyülekezési törvény elkészítése során, hogy a bíróságok munkájának súlyos megzavarása ne tilalmi, hanem oszlatási okként jelenjen meg. Habár meggyőződésem, hogy nem feltétlen lenne szükséges új törvény megalkotása, a jelenleg hatályos Gytv. módosítása – megfelelő jogalkalmazási gyakorlattal – tökéletesen alkalmas lenne arra, hogy megfelelően biztosítsa a gyülekezési jog minél szélesebb körű érvényesülését.

JÁNOS ANCSIN

Demonstrations in the Area of Courts from the Aspect
of Freedom of Assembly and Trial Publicity

(Summary)

The purpose of the essay is to show the current problems of the Hungarian jurisdiction regarding to freedom of assembly. Generally, I point it out that prohibiting public demonstrations in the area of legal buildings should not be “*jolly joker*” in the hands of police, just because the Hungarian Act on the Right to Freedom of Assembly (Act III of 1989) makes it available. I examine the rules of civil and criminal procedures in Hungary and I find out that restricting publicity in trials is not an option for judges even if the presence of people is unpleasant for them. Thus, I make a conclusion that prohibiting public demonstrations should not be automatic with reference to judicial independence, especially because restricting publicity in trials is not available for courts just because crowded courtrooms make judges feel uncomfortable.

⁴⁷ 2014.EL.II.JGY.1/2. számú Kúria elnöki határozat, 12.